

På vetenskaplig grund

Vetenskaplig
informationsförsörjning
vid statliga myndigheter

Den här rapporten är utgiven av Kungliga biblioteket och Svensk biblioteksförning.
Projektledare Christine Wallén, Kungliga biblioteket och
Katarina Wiberg, Svensk biblioteksförning.
Dnr (KB) 6.6-2017-499

Publikationen kan kopieras fritt och citeras. Vid citering ange källan.

Juni 2017
Grafisk form A. Olas

Innehållsförteckning

Inledning och bakgrund	4
Informationsförsörjningen på statliga myndigheter som bedriver eller finansierar forskning	4
Bibliotekets roll för informationsförsörjningen	4
Statistiken ger inte hela bilden	4
Förändrade publiceringsformer	4
Undersökningen	6
Studiens syfte	6
Så gick undersökningen till	6
Resultat av enkäten	7
Inflödet av informationsresurser	7
Fler elektroniska medier efterfrågas	7
Ekonomi och kompetens - två faktorer som påverkar informationsförsörjningen	8
Publicering av vetenskapliga resultat i pdf-format vanligast	8
Oklarheter kring öppen tillgång	9
Slutsatser	10
Bristande informationsförsörjning	10
Ojämlig tillgång till vetenskaplig information	10
Mer stöd och högre krav på publicering och öppen tillgång	11
Behov av samlad kompetens kring informationsförsörjning och publicering	11
Sammanfattande reflektioner	13
Ökad tillgång till digitala resurser	13
Öppen och stabil publicering av myndighetsrapporter	13
Bibliotekariekompetensen behövs på statliga myndigheter	13
Nationella lösningar	13
Bilagor	14
Medverkande myndigheter	14
Enkätfrågor och svar	15
Litteraturlista	26
Ordlista	27

Inledning och bakgrund

Informationsförsörjningen på statliga myndigheter som bedriver eller finansierar forskning

Gemensamt för statliga myndigheter är att de anställda behöver tillgång till vetenskaplig information för att kunna fatta informerade beslut, tillhandahålla korrekt information och förankra sitt arbete i vetenskapliga metoder och teorier. Många anställda har studerat och forskat vid högskolor och universitet och är därmed vana vid en rik tillgång till forskningspublikationer. Som anställda vid statliga myndigheter har de dock många gånger långt ifrån likvärdiga möjligheter att ta del av de senaste forskningsresultaten och annan vetenskaplig information. Även om inte alla myndigheter bedriver egen forskning behöver de anställda upprätta goda underlag för beslut och rekommendationer. Det är därmed av stor vikt att de har tillgång till korrekt, kvalitetsgranskad och uppdaterad forskning.

Bibliotekets roll för informationsförsörjningen

Av tradition har bibliotekarierna hanterat den vetenskapliga informationsförsörjningen på myndigheter, ofta via ett fysiskt bibliotek. Den här typen av bibliotek räknas som forskningsbibliotek, men för att särskilja dem från de forskningsbibliotek som finns på landets lärosäten går de under benämningen specialbibliotek.

Då specialbiblioteken i Sverige kan falla under flera olika typer av huvudmän är det svårt att säga något om deras legala förutsättningar och styrning. Generellt kan konstateras att specialbiblioteken vid de statliga förvaltningsmyndigheterna inte har sitt uppdrag uttryckt i vare sig myndighetsinstruktioner eller andra styrdokument från regeringen. Detsamma gäller specialbiblioteken vid statliga stiftelser där direkta uppdrag saknas i motsvarande dokument, det vill säga i stiftelseurkunder och årliga regeringsbeslut om statens bidrag.

Många myndigheter saknar idag såväl bibliotekarie som biblioteksverksamhet och det blir därför svårt att veta hur informationsförsörjningen går till.

Statistiken ger inte hela bilden

Kungliga biblioteket (KB) ansvarar för Sveriges officiella biblioteksstatistik och samlar årligen in uppgifter från alla typer av offentligt finansierade bibliotek. De cirka 2 300 biblioteksorganisationer som ingår i den officiella biblioteksstatistiken är offentligt finansierade till hel eller del, har avsatt bemanning för biblioteksverksamhet om minst 20 timmar i veckan eller ett halvt årsverke och är på något sätt tillgängliga för allmänheten.

Biblioteksstatistiken, så som den är utformad idag, speglar inte fullt ut specialbibliotekens situation och det är svårt att utifrån den säga något generellt om specialbibliotekens verksamhet eller resurser. Flera specialbibliotek faller utanför den allmänna biblioteksstatistiken då de ofta inte är tillgängliga för allmänheten, inte är bemannade eller inte är offentligt finansierade.

På myndigheter som saknar biblioteksverksamhet blir det än svårare att få fram fakta om informationsförsörjningen.

Förändrade publiceringsformer - läget på lärosätesbiblioteken

Publiceringsformerna för den vetenskapliga informationen har förändrats under de senaste 20 åren och idag är stora delar av den vetenskapliga publiceringen digital. Som en följd av det hanterar forskningsbiblioteken en allt större mängd digitalt material. Via statistiken kan man

utläsa att lärosätesbiblioteken under de senaste 20 åren gått från att hantera mestadels tryckt material till att idag lägga större delen av sina medel på inköp av digitala vetenskapliga informationsresurser. I takt med att publiceringsformerna förändrats har biblioteken också tagit nya roller inom akademien. Från att endast ha hanterat inflödet av forskningsinformation i form av vetenskapliga publikationer till studenter och forskare handlar det idag i lika hög grad om att hantera utflödet av forskningsinformation från lärosätena. Ansvar och hantering av det egna lärosätets vetenskapliga publicering har blivit en viktig roll för lärosätesbiblioteken.

Lärosätesbiblioteken har under de senaste 20 åren, i Sverige och internationellt, varit en stark förespråkare och pådrivare för ett öppet vetenskapssamhälle. Genom att skapa digitala arkiv där forskare kan parallellpublicera sina vetenskapliga artiklar (så kallad "green open access") har man försett lärosätet med en infrastruktur som möjliggör öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Vid forskningsbiblioteken finns också erfarenhet av och kunskap kring att upprätta rena open access-tidskrifter (så kallad "gold open access"). En del svenska forskningsbibliotek har även varit involverade i utgivningen av open access-monografier och antologier. Ett exempel är Stockholm University Press, som i dagsläget har publicerat elva sakkunniggranskade open access-böcker.

Undersökningen

Studiens syfte

För att ta reda på hur informationsförsörjningen ser ut på statliga myndigheter som bedriver eller finansierar forskning har Kungliga biblioteket tillsammans med Svensk biblioteksförning gjort en studie av ett fyrtiotal statliga myndigheter. Syftet med studien är att kartlägga på vilka sätt som dessa myndigheter får tillgång till den vetenskapliga informationsförsörjning som de behöver för att uppfylla sitt uppdrag och kunna genomföra forskningsrelaterade arbetsuppgifter på ett fullgott sätt. Syftet är också att få en bild av utflödet av vetenskaplig information från myndigheterna och myndigheternas förhållningssätt till öppen publicering.

Studien görs som en del i Kungliga bibliotekets uppdrag att analysera utvecklingen inom forskningsbiblioteken i landet. För Svensk biblioteksförning är detta en del i omvärldsbevakningen kring vad som påverkar biblioteksverksamheten i Sverige och dess förutsättningar. Studien ligger till grund för föreningens fortsatta arbete med frågor som rör bibliotekens roll i den vetenskapliga informationsförsörjningen.

Så gick undersökningen till

Studien har gjorts i form av en webbenkät till de myndigheter (59 stycken) som ingår i Vetenskapsrådets (VR) nätverk för statliga myndigheter som bedriver eller finansierar forskning. Enkäten har skickats till forskningsansvarig eller motsvarande på respektive myndighet. De tillfrågade myndigheterna svarade på webbenkäten under perioden september till oktober år 2016 och svar inkom från 46 myndigheter (78 procent).

Frågorna i enkäten utgick från tre aspekter: inflödet av vetenskaplig information till myndigheten, utflödet av vetenskaplig information från myndigheten samt inställningen till open access (öppen tillgång). VR bistod med kontaktuppgifter och synpunkter på frågeställningarna i enkäten.

Resultatet från studien har presenterats för deltagarna i VR:s ovannämnda nätverk, i Forum för specialbibliotekscheferns styrgrupp samt i Svensk biblioteksförnings Expertnätverk för statliga bibliotek.

Resultat av enkäten

Inflödet av informationsresurser

I studien var vi intresserade av att få en bild av hur inflödet av informationsresurser ser ut på de statliga myndigheter som besvarat enkäten. Genom svaren i enkäten uppfattar vi att myndigheterna löser tillgången genom en kombination av olika möjligheter t.ex. open access-resurser via internet, enstaka inköp, licensierade e-resurser och affiliering till lärosäten.

Det vanligaste är att myndigheterna svarar att de anställda själva gör enstaka inköp av relevant litteratur (80 procent angav detta svar) eller tar del av information i open access-publikationer (78 procent angav detta svar). Mer än hälften av de svarande (61 procent) uppgav att de anställda har tillgång till licensierade e-resurser och 54 procent uppgav att de anställda har tillgång till ett fysiskt bibliotek.

Två av fem myndigheter (43 procent) uppger att deras anställda är affilierade till lärosäten och därför använder informationsresurser därifrån. En femtedel av de statliga myndigheter som besvarat undersökningen uppger att de anställda får hjälp av utomstående för att få tillgång till informationsresurser via olika lärosäten eller specialbibliotek. 15 procent av de svarande har ett samarbete med ett annat vetenskapligt bibliotek och nio procent svarade att de har ett samarbete med en annan statlig myndighet.

Fler elektroniska medier efterfrågas

Vi uppfattar att de myndigheter som besvarat enkäten inte till fullo har den tillgång till vetenskaplig informationsförsörjning som man skulle behöva. Sammantaget menar endast 4 procent av de svarande att informationsförsörjningen är fullgod. Knappt hälften, 48 procent, svarar att den är god, men att det finns brister, medan 34 procent svarar att den är bristfällig och sju procent svarar att den är mycket bristfällig. Värt att notera är att sju procent svarar att myndigheten helt saknar tillgång till vetenskaplig information.

Fler fysiska bibliotek är inte det som efterfrågas mest, endast fyra procent svarar att de skulle behöva ett fysiskt bibliotek med bemanning. Svaren i enkäten visar snarare på behovet av fler e-medier. Totalt sett svarar en absolut majoritet av myndigheterna att de i någon grad har otillräcklig tillgång till relevanta e-medier. Av de svarande uppger 54 procent att de har tillgång till e-medier men behöver tillgång till fler och 24 procent saknar tillgång till licensierade e-medier men skulle behöva ha tillgång.

”Det handlar framförallt om att vi som kunskaps- och forskningsmyndighet skulle behöva en vetenskaplig informationsförsörjning som ger tillgång till de senaste forskningsresultaten på relevanta forskningsområden utan att behöva åka till ett universitetsbibliotek för att göra databassökningar och få tillgång till e-tidskrifter istället för att gå till ett annat bibliotek för att göra fjärrlån.”

Citat ur enkäten

Ekonomi och kompetens - två faktorer som påverkar informationsförsörjningen

Vi uppfattar att det finns flera skäl till att informationsförsörjningen inte är fullgod på de tillfrågade myndigheterna. Det handlar dels om ekonomi och dels om kompetens. Av de svarande uppger 55 procent att myndigheten har ekonomiska medel avsatta för informationsförsörjning, men det är inte tillräckligt. Av kommentarerna framgår att de höga prenumerationskostnaderna på vetenskapliga tidskrifter anges som ett problem för att tillgodose behovet av vetenskaplig information.

“Av ekonomiska skäl har vi fått avsluta prenumerationer till många tidskrifter de senaste åren. Trots det har kostnaden för de tidskrifter som vi har kvar stigit till nästan 1 m SEK.”

Citat ur enkäten

När det gäller huruvida det finns avsatt kompetens som kan ge stöd till anställda som behöver vetenskaplig information svarar 35 procent att det finns kompetens, men inte tillräcklig, och 27 procent svarar att det inte finns någon avsatt kompetens på myndigheten för den typen av stöd. En ytterligare försvårande omständighet tycks vara att den vetenskapliga information som finns på myndigheterna inte är samlad i ett sökbart system, 33 procent uppger att så inte är fallet. En betydande del av myndigheterna önskade sig mer e-resurser och det är då intressant att veta om det finns en avsatt samlad kompetens på myndigheten för upphandling av licenser till e-medier. Av de svarande myndigheterna uppger 41 procent att det inte finns, men att det skulle behövas, medan 42 procent svarar att sådan kompetens finns på myndigheten.

Publicering av vetenskapliga resultat i pdf-format vanligast

Den digitala utvecklingen har medfört att vetenskaplig publicering och vetenskaplig kommunikation numera är en etablerad och viktig del av universitets- och högskolebibliotekens verksamhet. Vi var därför intresserade av att se om ett liknande skifte håller på att ske på myndigheterna gällande digital publicering och den digitala infrastrukturen gällande vetenskaplig publicering. Av svaren kan vi konstatera att vanligast är att publikationerna finns publicerade i pdf-format på myndigheternas webbplatser.

“Alla våra publikationer är tillgängliga via vår hemsida i PDF-format. De flesta av våra forskningspublikationer finns också som tryckta rapporter som kan beställas via hemsidan.”

Citat ur enkäten

Ungefär hälften svarar att man trycker sina publikationer. Nästan lika vanligt är det att man publicerar sig i externa tidskrifter.

“Vi publicerar i peer review-granskade tidskrifter när det gäller forskning utförd vid myndigheten.”

Citat ur enkäten

Ungefär en tredjedel svarar att man publicerar sina resultat i egna tryckta tidskrifter eller rapportserier, något färre publicerar i en motsvarande elektronisk egen tidskrift eller rapportserie. När det gäller materialet som man publicerar på myndigheternas egna webbplatser kan vi konstatera att endast tre av tio uppger att de använder persistenta länkar, vilket innebär att informationen med stor sannolikhet inte är sök- och hittbar några år efter publicering på webben.

Oklarheter kring öppen tillgång

Det råder oklarheter hos de statliga myndigheterna om hur de ska förhålla sig till att göra sina publikationer öppet tillgängliga och hälften av myndigheterna har ännu inte tagit ställning till öppen tillgång. Det framgår också att man i många fall inte har kännedom om ifall frågan om riktlinjer för öppen tillgång diskuteras inom myndigheten. Endast 27 procent har en policy för öppen tillgång men flera myndigheter planerar att införa en sådan. Några svar visar att man inväntar (eller förhåller sig till Vetenskapsrådets förslag till) nationella riktlinjer för öppen tillgång. Kostnader för publicering nämns också i något fall som en förhinderande omständighet. 65 procent svarar att allmänheten har möjlighet att ta del av myndighetens publikationer genom deras webbsidor och 33 procent svarar att de publicerar visst material som öppet tillgängligt.

“Vår ambition är att publicera så mycket som möjligt med Open Access men det blir ofta en kostnadsfråga vid vetenskaplig publicering.”

Citat ur enkäten

“Som jag förstår saken så är alla våra publicerade forskningsresultat redan tillgängliga i open accessformat, då vem som helst kan ladda ned våra rapporter utan kostnad via webben i PDF-format.”

Citat ur enkäten

I de fall som myndigheten är ansluten till exempelvis DiVA-konsortiet finns det standarder att utgå ifrån, vilket har gjort open access-publiceringen vid myndigheten mer organiserad.

På frågan om myndigheten skulle behöva stöd för att publikationer ska göras fritt tillgängliga, och i så fall vilket stöd, framgår att det är både ekonomiskt och tekniskt stöd som efterfrågas. Det finns behov av samordning som inkluderar forskande myndigheter, t.ex. i form av en gemensam publikationsdatabas för all offentligt finansierad forskning, där samsyn bör råda vad gäller tekniska aspekter, såsom persistenta identifierare. Behoven kan sammanfattas med nedanstående citat:

“Vi behöver tekniskt och ekonomiskt stöd, men också styrinstrument för hur institutioner som vår skall implementera och använda sig av Open Access.”

Citat ur enkäten

Slutsatser

Bristande informationsförsörjning

Vi har inledningsvis konstaterat att anställda på statliga myndigheter behöver tillgång till vetenskaplig information. Den behövs för att forskarna på statliga myndigheter ska ha samma förutsättningar som forskare på lärosäten men också för att utredare och tjänstemän som gör utredningar vars resultat är samhällspåverkande ska ha tillgång till uppdaterade forskningsrön.

Av den studie vi gjort framgår det att de statliga myndigheter som besvarat enkäten inte har den tillgång till vetenskaplig information som de skulle behöva. Sammantaget menar endast fyra procent av de svarande att informationsförsörjningen är fullgod. Knappt hälften, 48 procent, svarar att den är god, men att det finns brister. Värt att notera är att sju procent svarar att myndigheten helt saknar tillgång till vetenskaplig information.

Vi uppfattar att det är bristande ekonomi men också bristande förståelse för vilken kompetens som behövs som gör att informationsförsörjningen är otillräcklig. Det behövs framför allt mer ekonomiska medel för att kunna köpa in fler elektroniska resurser men också tillgång till relevant kompetens för att kunna upphandla elektroniska resurser och göra dem tillgängliga på myndigheten.

”Myndigheter är statens experter och behöver tillgång till forskningens infrastruktur för att vara framgångsrika och klara sitt uppdrag.”

Citat ur enkäten

Ojämlig tillgång till vetenskaplig information

I enkätsvaren hänvisas ofta till att universitets- och högskolebiblioteken har de resurser som krävs för att upphandla och licensiera eller på annat sätt införskaffa de informationsresurser som forskare och studenter behöver. Det framgår också att det finns forskare på statliga myndigheter som verkat vid ett lärosäte och där haft större tillgång till relevant material. Skillnaden mellan ett lärosäte och en statlig myndighet när det gäller tillgången till vetenskaplig information blir uppenbar då forskaren byter arbetsplats. I den mån en forskare på en myndighet har möjlighet att behålla kontakten med ett lärosäte gör man kanske det för att på så sätt få tillgång till vetenskaplig information och kunna utföra sin forskningsuppgift på myndigheten. Det finns med andra ord en uppenbar risk att myndigheter som saknar fullgod informationsförsörjning får tillgång till forskningsinformation via metoder som inte är juridiskt korrekta.

Tillgänglighet till relevant digitalt vetenskapligt material utanför universitets- och högskolesektorn tycks alltså vara ett dagligt problem att döma av svar och kommentarer i vår undersökning. Av tidigare studier framgår att myndighetsbibliotek och andra specialbibliotek, till exempel inom vården, har stora problem att överhuvudtaget få tag i det material som behövs i verksamheten. Problemen beror ibland på att det saknas rimliga medieanslag men kanske oftare på att det i små organisationer överhuvudtaget är svårt att finna de ekonomiska resurser som krävs. Särskilda problem kan uppstå på grund av att informationsresurser enbart erbjuds i stora paket (”big deals”) som små verksamheter inte kan köpa in. Tidigare har dessa organisationer ofta förlitat sig på tillgång genom fjärrlån från större bibliotek, men i och med övergången till digitala resurser har dessa möjligheter försämrats.

Därmed inte sagt att informationsförsörjningen alltid fungerar på alla lärosäten. Med utgångspunkt i biblioteksstatistiken blir det tydligt att lärosätesbiblioteken har möjlighet att införskaffa en stor mängd informationsresurser men att det är förenat med höga kostnader. Statistiken visar också att små lärosäten har tillgång till färre informationsresurser än de större lärosätena. Tillgången till vetenskaplig information i landet är med andra ord ojämlig.

Mer stöd och högre krav på publicering och öppen tillgång

De tillfrågade myndigheterna har ett traditionellt sätt att sprida sina forskningsresultat och rapporter. Vanligast är att publikationerna finns publicerade i pdf-format på myndigheternas webbplatser. Ungefär hälften svarar att man trycker sina publikationer. Nästan lika vanligt är det att man publicerar sig i externa tidskrifter.

När det gäller materialet som man publicerar på myndigheternas egna webbplatser kan vi konstatera att endast tre av tio uppger att de använder persistenta länkar, vilket innebär att informationen med stor sannolikhet inte är sök- och hittbar några år efter publicering på webben.

Behovet av samordning är också stort. Det finns behov av samordning som inkluderar forskande myndigheter, t.ex. i form av en gemensam publikationsdatabas för all offentligt finansierad forskning, där samsyn bör råda vad gäller tekniska aspekter såsom persistenta identifierare. Det finns idag inget gemensamt sökbart system där de publikationer som finns på de statliga myndigheternas webbsidor samlas. Myndighetspublikationer som insamlas av KB med stöd av lagen om e-plikt kan inte automatiskt tillgängliggöras av KB då lagen i dagsläget inte stödjer detta. Spridningen av de statliga myndigheternas publikationer är därför lägre än vad som optimalt skulle kunna vara fallet.

Myndigheterna menar att repositorer och publiceringssystem som DiVA/SwePub borde öppnas även för den forskning som produceras utanför högskolorna.

Det råder oklarheter hos de statliga myndigheterna om hur de ska förhålla sig till att göra sina publikationer öppet tillgängliga och hälften av myndigheterna har ännu inte tagit ställning till open access. Det är uppenbart att myndigheter behöver mer stöd när det gäller att göra sina publikationer fritt tillgängliga men myndigheter bör också ha större krav på sig från uppdragsgivare och forskningsfinansierare vad gäller tillgängliggörandet och spridning av sin egen forskning, kunskapsproduktion och samhällsinformation. Att resultat från forskning som bedrivs med statliga medel på statliga myndigheter också ska vara fritt tillgänglig för allmänheten bör vara en självklarhet.

Behov av samlad kompetens kring informationsförsörjning och publicering

På statliga myndigheter pågår forskning och kvalificerad utredning vars resultat ligger till grund för samhällspåverkande beslut. Forskare på myndigheter verkar inom forskningens infrastruktur men har inte samma förutsättningar som forskare på lärosätena. Utvecklingen inom den vetenskapliga publiceringen har medfört att informationsförsörjningen blivit mer kostnadskrävande och även kräver särskild kompetens vid t.ex. inköp av informationsresurser och teknik för att göra digitalt material tillgängligt.

Av tradition har bibliotekarier hanterat den vetenskapliga informationsförsörjningen på myndigheter, ofta via ett fysiskt bibliotek. Att döma av svaren finns ett starkt behov på myndigheterna av den kompetens som bibliotekarier har, d.v.s. att hantera digitala informationsresurser, såväl licensierade som öppet tillgängliga.

Behovet av en samordnande kraft när det gäller myndigheternas publicering av egna rapporter är uppenbar. Som vi tidigare nämnt är stöd till publicering idag en självklar uppgift för bibliotekarierna på landets lärosäten. Vi uppfattar att kopplingen mellan bibliotek och publicering inte är lika självklar på de undersökta myndigheterna. Det framgår inte att bibliotekariekompetensen på en myndighet skulle kunna vara den kompetens som kan bidra till att myndighetens publicering blir mer hållbar och tillgänglig för såväl andra myndigheter som forskare och allmänhet.

Att ett lärosäte ska ha ett bibliotek följer av högskolelagen. Något motsvarande finns inte för statliga myndigheter. I tider av besparingar och minskade resurser finns risken att en myndighet gör sig av med eller drar ner på resurserna för myndighetens biblioteksverksamhet. Det är lätt att tro att allt finns digitalt idag och att forskare och tjänstemän själva kan hitta fram till relevanta informationsresurser. Svaren i enkäten visade på att det inte i första hand är fler fysiska bibliotek som efterfrågas men vi uppfattar att den kompetens som bibliotekarien står för är starkt efterfrågad när det gäller såväl informationsförsörjning som publicering och öppen tillgång.

Sammanfattande reflektioner

Ökad tillgång till digitala resurser

Att den forskning och utredning som bedrivs på statliga myndigheter och som ligger till grund för beslut med stor samhällspåverkan ska utgå från aktuell och relevant forskning är självklart, men då behöver de forskare och utredare som arbetar på statliga myndigheter ha tillgång till aktuell och relevant vetenskaplig information. Vår studie visar att den vetenskapliga informationsförsörjningen är bristfällig och att det framför allt är fler digitala resurser som efterfrågas. För att förbättra situationen behövs det såväl ekonomiska medel som större förståelse för vilken kompetens som krävs när det gäller inköp och tillgängliggörande av digitala resurser.

Öppen och stabil publicering av myndighetsrapporter

Resultaten från den forskning som görs med statliga medel på statliga myndigheter ska komma hela samhället till godo. Vår studie visar att statliga myndigheters publicering är instabil och att inställningen till öppen tillgång är oklar. För att förbättra situationen behöver de statliga myndigheterna stöd i form av utbildning och ekonomiska resurser. Det gäller också att uppdragsgivare och forskningsfinansiärer i större utsträckning ställer krav på myndigheterna att publicera med öppen tillgång så att myndigheternas forskningsresultat och rapporter kan läsas och användas av alla.

Bibliotekariekompetensen behövs på statliga myndigheter

Myndigheterna i vår studie efterfrågar kompetens för att förbättra tillgången till digitala resurser och för att öka den öppna tillgången till myndighetens publikationer. På landets lärosäten har biblioteken framgångsrikt tagit båda dessa roller och statliga myndigheter skulle i högre utsträckning kunna använda bibliotekariekompetensen för att komma till rätta med kompetensbristen.

Nationella lösningar

Syftet med vår studie har varit att kartlägga på vilka sätt som statliga myndigheter som bedriver eller finansierar forskning får tillgång till den vetenskapliga informationsförsörjning som de behöver för att uppfylla sitt uppdrag och kunna genomföra forskningsrelaterade arbetsuppgifter på ett fullgott sätt. Syftet har också varit att få en bild av utflödet av vetenskaplig information från myndigheterna och myndigheternas förhållningssätt till öppen publicering.

Att samla in statistik på det sätt som görs idag ger inte hela bilden när det gäller informationsförsörjning och publicering på statliga myndigheter. En viktig slutsats av vår studie är att det behövs fortsatt och fördjupad belysning av utvecklingen när det gäller statliga myndigheters informationsförsörjning och publicering. Frågorna behöver också lyftas till myndighetschefer och beslutsfattare på nationell nivå.

I KB:s inspel till regeringens forskningspolitiska proposition 2016/17 lyfter KB både frågan om jämlik tillgång till vetenskaplig information och frågan om en nationell lösning när det gäller publicering av forskningsresultat med öppen tillgång. Studien visar att dessa frågor även fortsatt har stor betydelse och att nationella lösningar behövs.

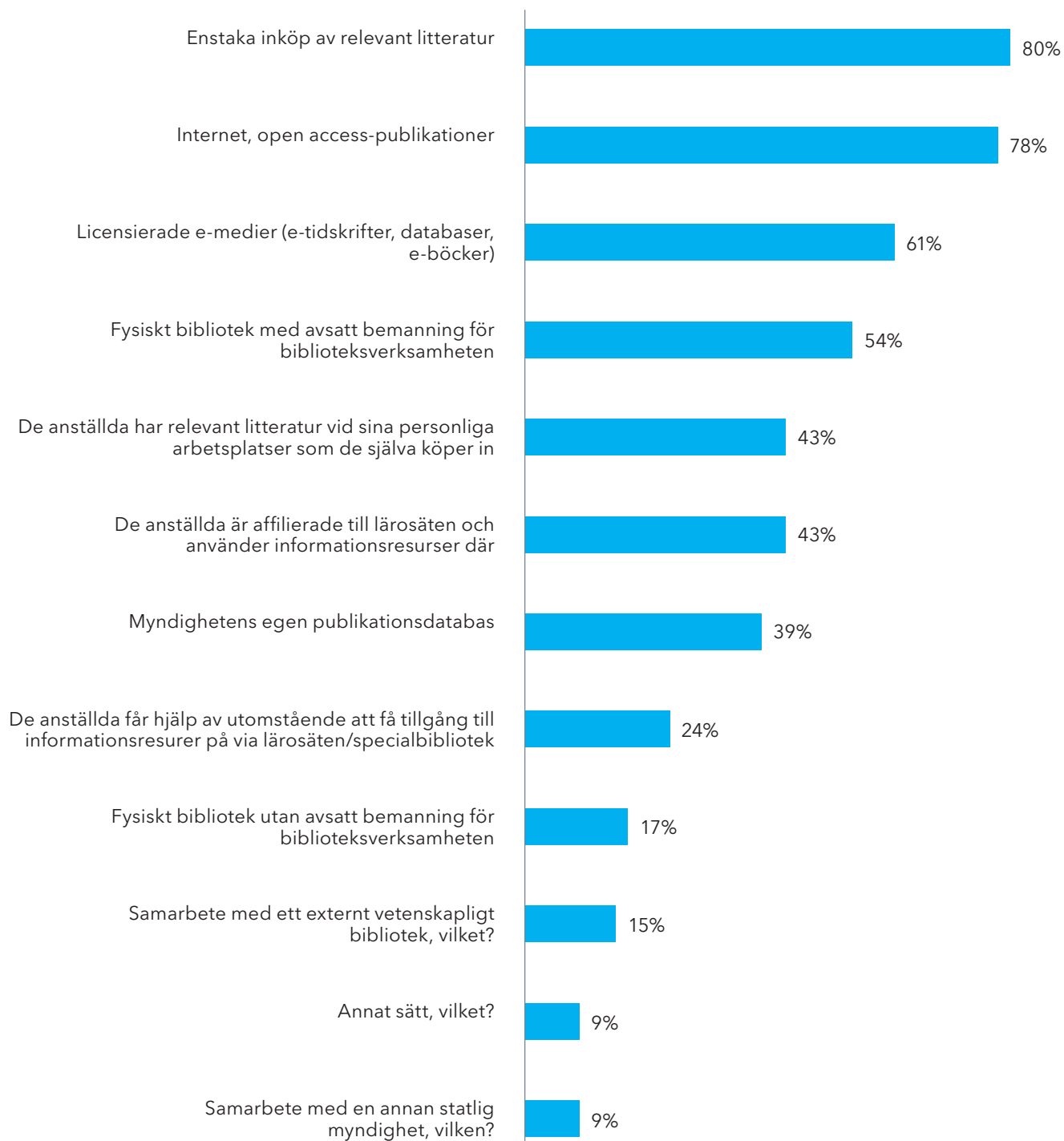
Bilagor

Medverkande myndigheter

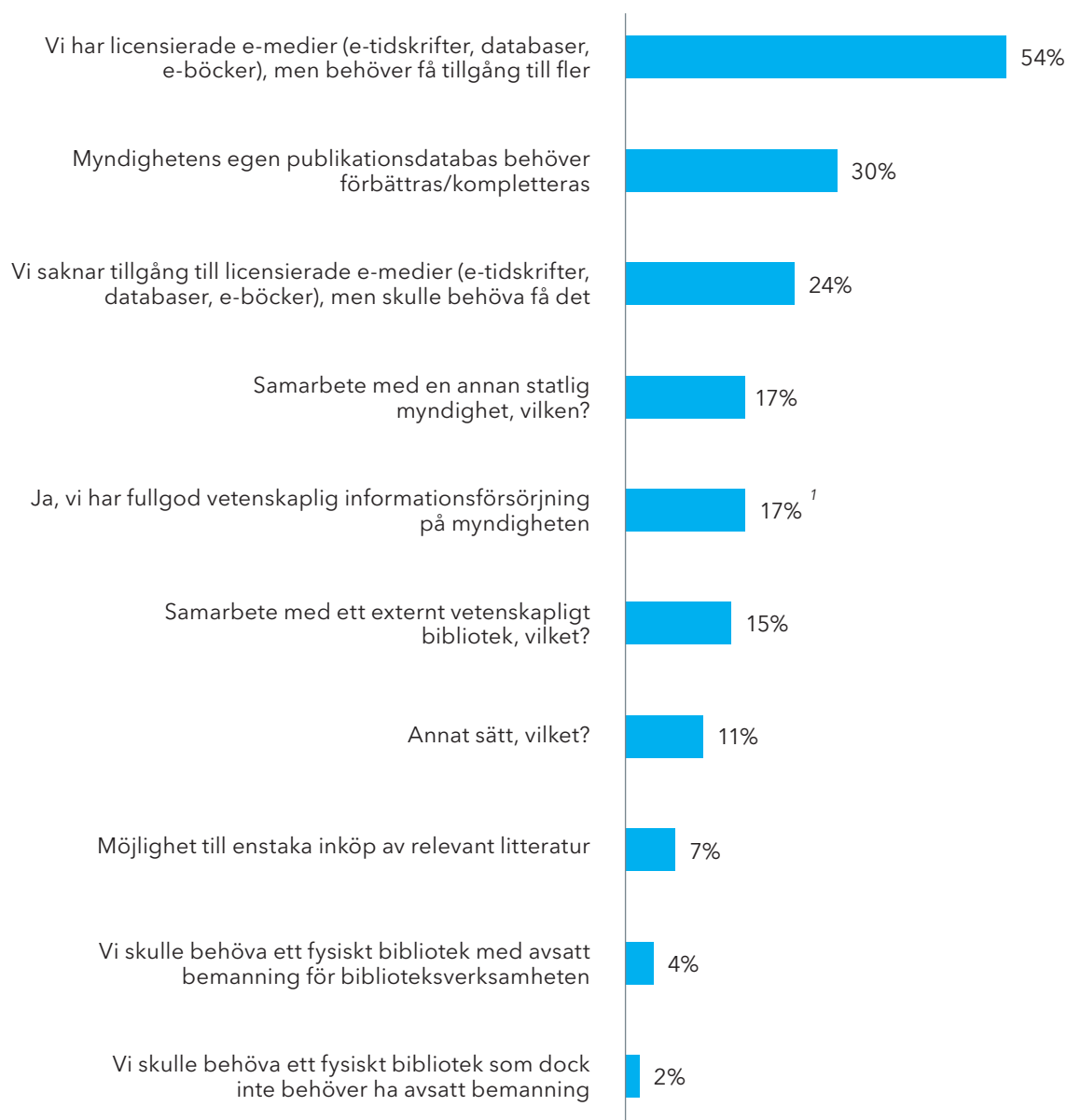
- Arbetsförmedlingen
- Brottsförebyggande rådet
- Brottsoffermyndigheten
- Energimyndigheten
- Folkhälsomyndigheten
- Försäkringskassan
- Institutet för rymdfysik
- Institutet för språk och folkminnen
- Konjunkturinstitutet
- Konsumentverket
- Kriminalvården
- Kronofogdemyndigheten
- Kungliga biblioteket
- Lantmäteriet
- Livrustkammaren och Skoklosters slott med stiftelsen Hallwylska museet (LSH)
- Livsmedelsverket
- Läkemedelsverket
- Moderna museet
- Myndigheten för delaktighet
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB
- Myndigheten för tillgängliga medier
- Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde
- Nationellt forensiskt centrum (NFC) inom Polismyndigheten
- Naturhistoriska riksmuseet
- Riksantikvarieämbetet
- Riksarkivet
- Rättsmedicinalverket
- Sieps, Svenska institutet för europapolitiska studier
- Sjöfartsverket
- Skolforskningsmyndigheten
- SMHI
- Socialstyrelsen
- Statens centrum för arkitektur och design
- Statens försvarshistoriska museer (Armémuseum)
- Statens geotekniska institut
- Statens historiska museer
- Statens institutionsstyrelse
- Statens maritima museer
- Statens museer för världskultur
- Statens musikverk/Svenskt visarkiv
- Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning
- Sveriges riksbank
- Tillväxtverket
- Trafikverket

Enkätfrågor och svar

1. På vilka olika sätt har ni tillgång till vetenskaplig informationsförsörjning på er myndighet?

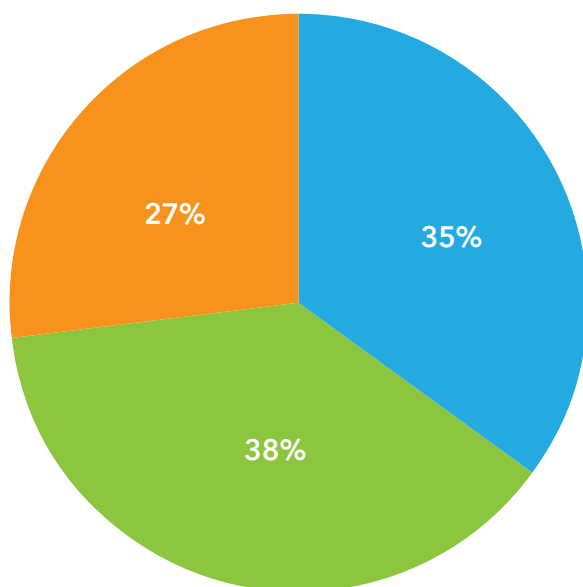
2. Har de anställda på er myndighet tillgång till fullgod vetenskaplig informationsförsörjning eller skulle den kunna kompletteras med fler delar?

1 Svartalernativet "Ja, vi har fullgod vetenskaplig informationsförsörjning på myndigheten" i denna fråga är snarlik ett svarsalternativ på fråga 13 i enkäten men ger ett annat resultat. Svaret i denna fråga ska snarare förstås som att man inte ser sig behöva komplettera informationsförsörjningen med andra delar.

3. Finns det särskild avsatt kompetens inom myndigheten som kan ge stöd till anställda som behöver vetenskaplig information?

Nej, det finns ingen avsatt kompetens för stöd i den vetenskapliga informationsförsörjningen

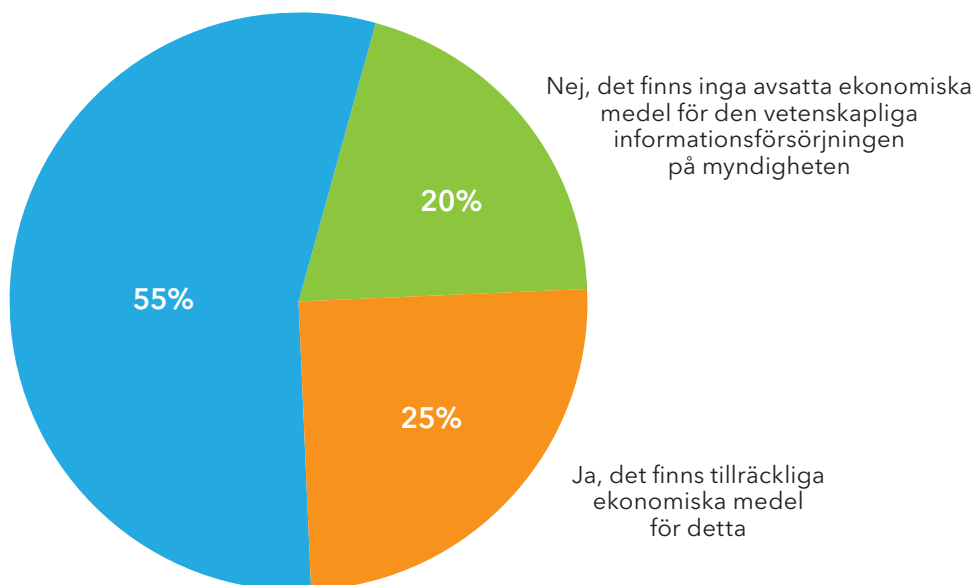

Ja, det finns avsatt kompetens, men inte tillräcklig

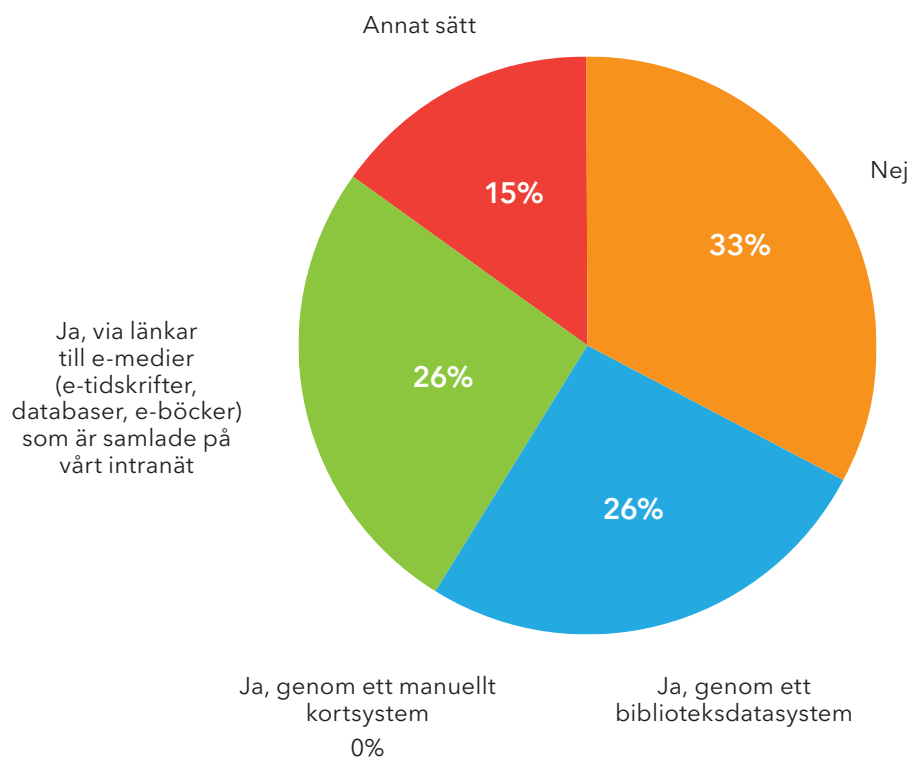
Ja, det finns tillräcklig avsatt kompetens

4. Har myndigheten tillräckliga ekonomiska medel för att tillgodose de anställda med fullgod vetenskaplig information?

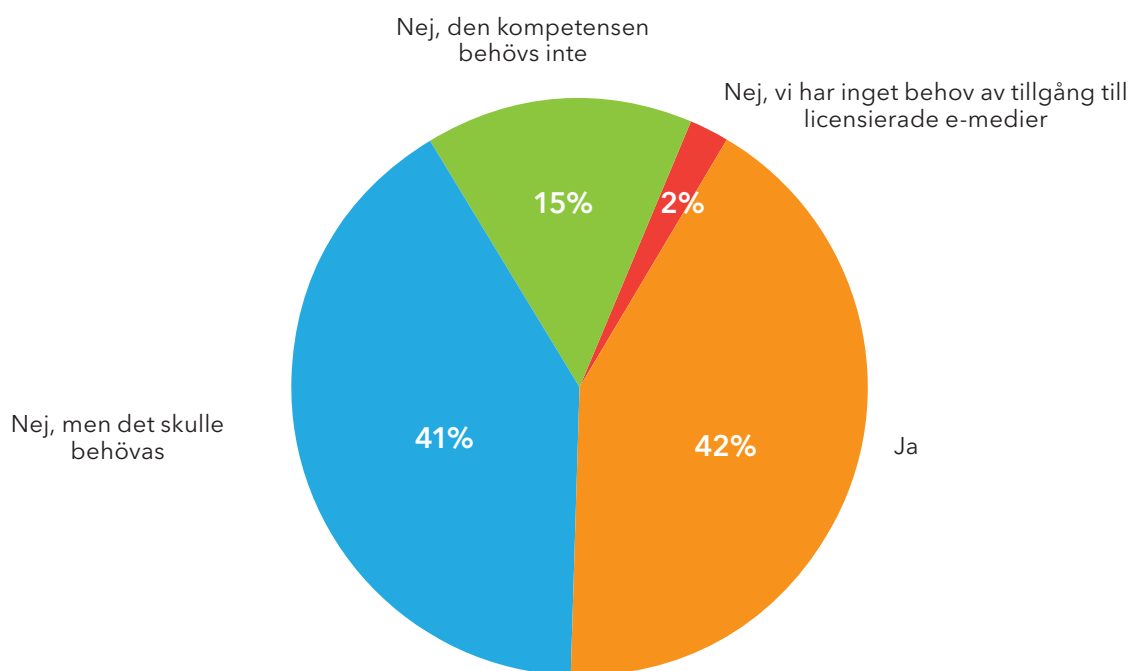
Ja, det finns ekonomiska medel,
men inte tillräckliga

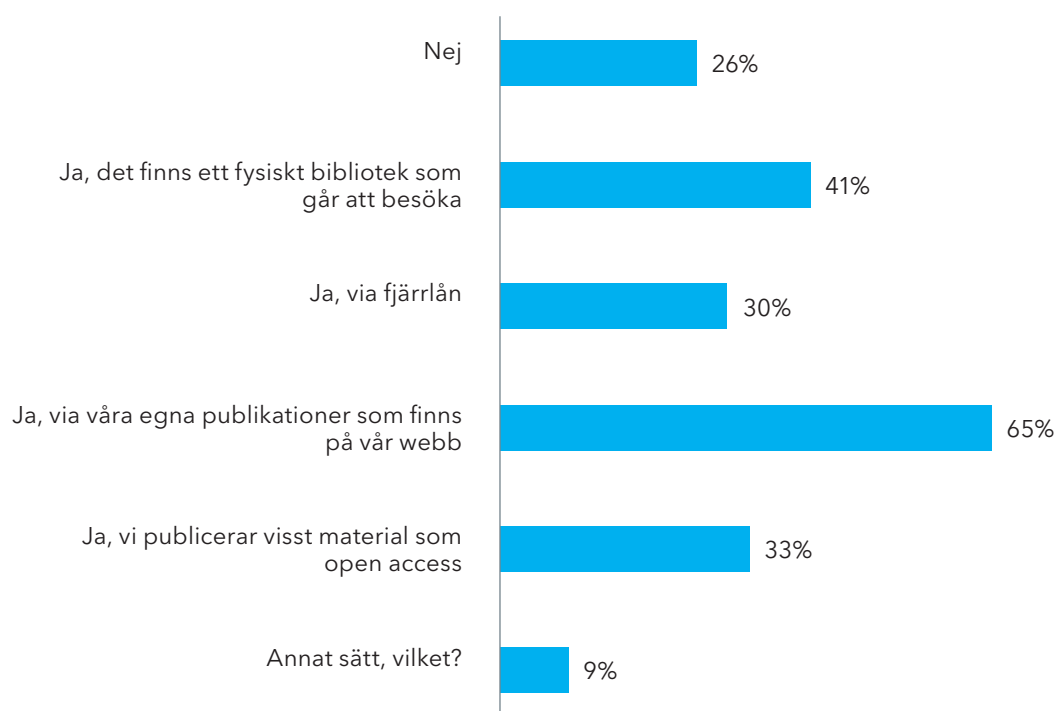
5. Är den vetenskapliga informationen som ni har tillgång till på er myndighet samlad i ett sökbart system?

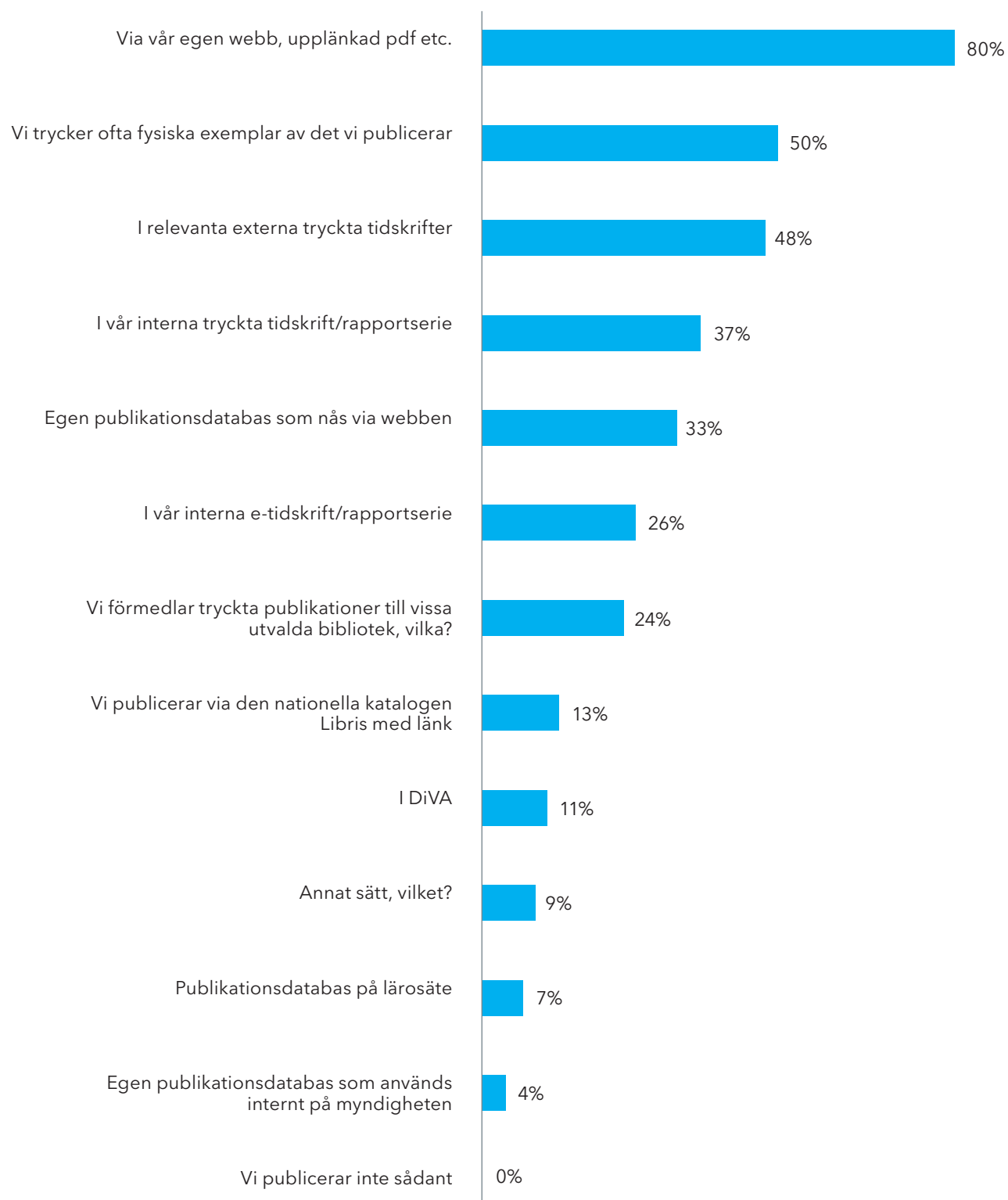
6. Finns det avsatt (samlad) kompetens för upphandling av licenser till e-medier på myndigheten?

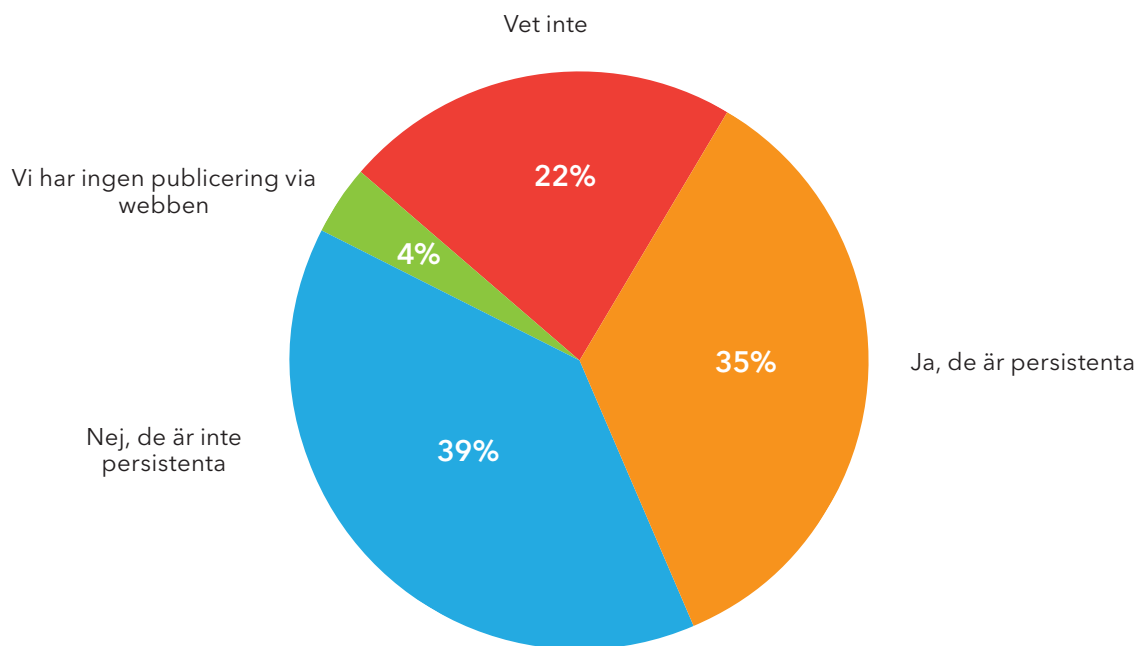
7. Har allmänheten på något sätt möjlighet att få tillgång till den vetenskapliga informationsförsörjning som er myndighet har tillgång till?

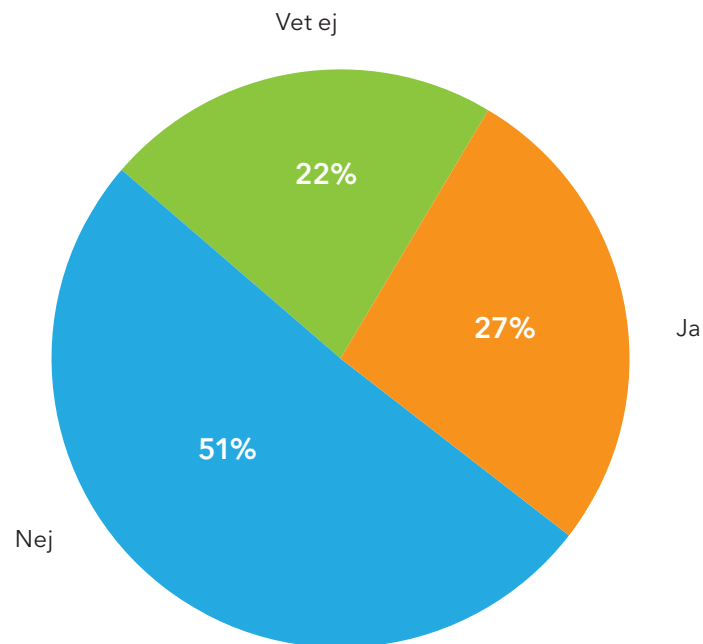
8. Hur publicerar ni era egna forskningsresultat, utredningar, analyser eller rapporter?

9. Är länkarna till era publikationer som ni publicerar på webben persistenta?
Dvs, permanenta länkar som inte ändras om man flyttar om webbsidor?

10. Har ni som myndighet tagit ställning till hur era publikationer ska förhålla sig till open access-publicering?

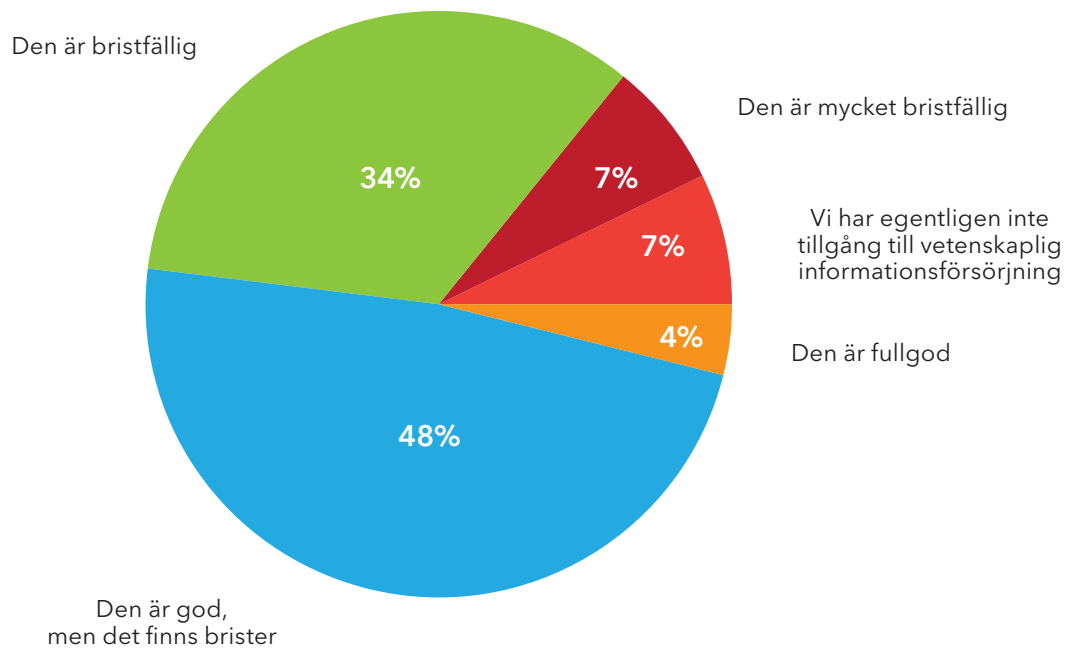
11. Har ni några planer inför framtiden hur ni ska förhålla er till/hantera open access-publicering av er forskningsinformation?

Ett urval av svaren har lyfts fram som citat i rapporttexten.

12. Behöver ni något stöd för att era publikationer ska göras open access och i sådana fall, vilket typ av stöd?

Ett urval av svaren har lyfts fram som citat i rapporttexten.

13. Hur skulle du personligen vilja beskriva er myndighets tillgång till den vetenskapliga informationsförsörjning som behövs?

14. Vilka förbättringar ser du att man skulle kunna göra för att förbättra den vetenskapliga informationsförsörjningen till statliga myndigheter?

Ett urval av svaren har lyfts fram som citat i rapporttexten.

Litteraturlista

Aretun, Åsa, *E-resurser och beståndsutveckling: en utmaning för mindre forskningsbibliotek: exemplet Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI*, Kungliga biblioteket, Stockholm, 2012

Assarsson Rizzi, Kerstin, *Humanistiska specialbibliotek: Rapport från en kartläggning av 31 bibliotek utanför högskolan*. Kungliga biblioteket 2010, Dnr 239-526-2010

Effektiv vetenskaplig kommunikation - för forskning, utbildning och nyttiggörande. Svensk biblioteksförning, Stockholm, 2015

Francke, Helena, *Publicera! Svenska forskningsbibliotekens arbete med publiceringsfrågor*, Svensk biblioteksförning, Stockholm, 2013

Myndighetsbibliotek. Förutsättningar, problem, utmaningar. Svensk biblioteksförning, 2008

Peurell, Annika och Larsson, Christer, *Nya tillgängliga vägar. Om specialbibliotekens e-publiceringsbehov*. Nordiska museet, 2011.

Thomas, Barbro, *Vetenskapen och biblioteken - en översikt av Sveriges universitets- och högskolebibliotek*, Svensk biblioteksförning, Stockholm, 2014

Wallén, Christine, *E-resursernas påverkan på universitets- och högskolebiblioteken - en historia om IT, infrastruktur och makt*, Kungliga biblioteket, 2014

Wallén, Christine, *Stiftsbiblioteken i Sverige. Rapport från en kartläggning av fem aktiva stiftsbibliotek med kommunal huvudman*, Kungliga biblioteket, 2012

Ordlista

DiVA

Digitala Vetenskapliga Arkivet. Konsortium och plattform för vetenskaplig publicering vid universitets- och högskolor. Ett antal statliga myndigheter är också anslutna. Drivs och utvecklas av Uppsala universitetsbibliotek.

e-plikt

Pliktleverans av elektroniskt material. Sedan 1 juli 2012 finns en lag om pliktleverans av elektroniskt material. Den gäller för elektroniskt material som tillgängliggörs efter den 31 december 2014. Lagen omfattar inte privatpublicering utan vänder sig i första hand till dem som producerar och tillgängliggör publikationer i sin yrkesutövning. Lagen är ett komplement till pliktexemplarslagstiftningen som omfattar leveransplikt för tryckt och audiovisuellt material.

open access/öppen tillgång

Öppen tillgång är en modell för att publicera vetenskaplig information fritt tillgängligt på internet.

parallellpublicering

Att publicera en kopia av en vetenskaplig artikel i ett öppet arkiv. Kallas ibland även sekundärpublicering, egenarkivering eller egenpublicering.

persistent länk

Beständig eller permanent länk som kan sparas och användas som framtida referens.

SwePub

En tjänst som tillhandahålls och utvecklas av Kungliga biblioteket. SwePub utför analys och bibliometri och samlar referenser till de forskningspublikationer som finns registrerade i svenska lärosätens och andra myndigheters publiceringsdatabaser.

